

Dr. Charles Ambroise Bernard: Türkiyede Adli Otopsinin Başlangıcı

Dr. Charles Ambroise Bernard: Beginning of Forensic Autopsy in Turkey

Yusuf ATAN¹, İlhan BAŞI², Zekeriya TATAROĞLU³,

Mustafa ORHAN², Murat ÇETKİN⁴

¹Adnan, 1Adli Tıp Kurumu Çankırı Adli Tıp Şube Müdürlüğü

²Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı

³Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı

⁴İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı

ÖZ

Türkiye’de modern tıbbın kurucularından olan aynı zamanda ilk kez otopsi yapan Dr. Charles Ambroise Bernard’ın yaptığı çalışmalar ve otopsinin tarihsel süreci hakkında bilgi verilmesi amacı ile bu yazı sunulmuştur.

Charles Ambroise Bernard, Osmanlı Devleti’ne özel davet ile gelmiştir. Osmanlı Devleti’nde ilk adli tıp dersini 5. ve 6. sınıflarda okuyan tıbbiye öğrencilerine vermiştir. Osmanlı Devletinde ilk otopsi 1843 yılında Dr. Bernard tarafından yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Disseksiyon, Adli tıp, Charles Ambroise Bernard

ABSTRACT

This article was presented in aim of giving information about the historical process of the autopsy and the studies of Dr.Charles Ambroise Bernard, who did first autopsy and was also the founder of modern medicine in our country, Turkey.

Charles Ambroise Bernard came to the Ottoman Empire with a special invitation. In the Ottoman Empire, he gave the first forensic lesson to medical students who in the 5th and 6th grade. The first autopsy in the Ottoman Empire was done in 1843 by Dr.Bernard.

Key words: Dissection, Forensic medicine, Charles Ambroise Bernard

Otopsi, Yunanca kökenli bir sözcük olup “oto” ve “opsis” kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuştur ve kendi gözleri ile görme anlamına gelmektedir (1). Türk Dil Kurumu’na göre, Ölüm sebebini belirlemek amacıyla bir cesedi inceleme işi, ölü açımı anlamına gelmektedir (2). Terimsel anlamı ise; Cumhuriyet Savcısının huzurunda biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından baş, göğüs boşluğu ve karın boşluğunun açılması ve incelenmesi işlemidir. Adli nedenlere bağlı olarak yapılan “adli otopsi” ve adli nedenlere bağlı olmaksızın ailenin yazılı izni ile yapılan “klinik veya özel otopsi” olmak üzere ikiye ayrılır. Otopsi; ölüm nedenini, ölüm şeklini (orijin) tespit etmek, tıbbi açıdan herhangi bir sorunun bulunup bulunmadığını değerlendirmek veya tıbben ölüm nedeni

Sorumlu Yazar: Yusuf ATAN

dr.yusufatan@gmail.com

Adli Tıp Kurumu Çankırı Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Çankırı, TÜRKİYE

dr.yusufatan@gmail.com

* Bu çalışma 13.Adli Bilimler Kongresi’nde (27-30/04/2016) poster bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş Tarihi: 03.14.2018 – Kabul Tarihi: 08.10.2018

tespit edilmiş olsa bile adli açıdan herhangi bir sorunun varlığını araştırmak amacıyla yapılır (3).

Eski dönemlerde hekimlerin cesetler üzerinde inceleme yapması inançlar, kutsal değerler ve çeşitli hassasiyetlerden dolayı itirazlara neden olmuş ve birtakım zorluklar oluşmuştur. Bu zorluklara rağmen Alkemon, Hipokrat, Herophilos gibi bilim insanları M.Ö. 5.Yüzyıldan itibaren hayvan disseksiyonları ve az da olsa insan disseksiyonları yapmıştır. Ayrıca M.S. 1-3. yüzyıllar arasında Celsus, Rofus ve sonraki yıllarda da Luzzio ve Vesalius gibi kişiler de disseksiyon yapmıştır (4). Bu sayede çeşitli anatomik yapıları inceledikleri görülmektedir. İlk adli amaçlı disseksiyon 1286 yılında veba salgını sonucu ölen bir kişiye Papanın izniyle İtalya'nın Parma şehrinde yapılmıştır (1). Parma'lı Fransisken Salimbene isimli kişinin 1288 yılında yazmış olduğu günlüğünde bahsedilen bu otopside sadece göğüs duvarı açılmış ve kalp incelenmiştir (5). Bilinen ilk kapsamlı otopsi, 1302 yılında Bologna'da zehirlenme şüphesi ile ölen bir kişiye adli makamların talebi ile yapılan otopsidir. Bu otopsi Dr. Barteloma da Varignana başkanlığında birden fazla hekim tarafından yapılmıştır (1, 5). Avrupa'da kilise disseksiyona uzun süre karşı çıkmıştır. Disseksiyon, 1524 yılında Papa VII. Clement tarafından resmen serbest hale gelmiştir (6).

Türkiye'de modern tıbbın başlangıcı 19. yüzyıldır (1, 5-10). 19. yüzyıldan önce Osmanlı Devleti'nde disseksiyonun yapıldığına dair kesin bir bilgi mevcut değildir (1). Ancak Şemseddin İtâkî'nin resimli anatomi kitabı incelendiğinde 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yazılmış olan Teşrih-ül Ebdan ve Tercümânı Kıbale-i Feylesûfan isimli eserde özellikle sinir sistemi ile ilgili bazı anatomik yapılara ait özgün çizimler olduğu görülmektedir (11-15). Bu özgün çizimlerin disseksiyon yapılması sonucu öğrenildiği düşünülse de bu konuda kesin bir bilgi mevcut değildir.

19. yüzyılda birçok alanda olduğu gibi tıp alanında da modernleşme yönünde adımlar atılmıştır (8). Bu kapsamda Sultan II. Mahmut tarafından 17 Mart 1839 yılında Galatasaray'da Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane açılmıştır. Sultan II. Mahmut açılış konuşmasında eliyle Dr. Charles Ambroise Bernard 'ı göstererek "sizin için bu zatı özellikle getirdim" demiştir. Sultan II. Mahmut'ın ölümünden sonra tahta geçen Sultan Abdülmecit de Bernard'a değer vermiş ve onu "iftihar nişanı" ile ödüllendirmiştir (6).

Charles Ambroise Bernard, Viyana Tıp Okulunda öğretmenlik yaparken Osmanlı Devletine gelmiştir (5). Hem idarecilik hem de hocalık yapan Bernard, Emrazi Dâhiliye (İç Hastalıkları), Seririyatı Dâhiliye ve Hariciye (iç hastalıkları ve genel cerrahi klinikleri) gibi dersler vermiştir. İstanbul'da yaşadığı süre içerisinde dört adet tıp kitabı yazmıştır. Bu kitaplar; bitkiler, Bursa kaplıcaları, hasta muayene yöntemleri ve kodeks üzerine yazılmış Fransızca kitaplardır (6). Bernard, disseksiyonun tıp eğitiminde oldukça önemli olduğunu düşünmüş ve çevresini buna ikna etmeye çalışmıştır. Bernard'ın yoğun çabaları sonucunda 1841 yılında Osmanlı Devleti'nde disseksiyon için izin verilmiştir (1, 5). Osmanlı Devleti'nde ilk adli tıp dersinin de Bernard tarafından 5. ve 6. sınıflarda okuyan tıbbiye öğrencilerine verildiği görülmektedir. Osmanlı Devletinde ilk otopsinin 1843 yılında Bernard tarafından başına sırik düşmesi sonucu ölen bir kişiye yapıldığı ve öğrencilerin de bu otopsiyi izlediği bilinmektedir (1, 7).

Resim 1. Dr. Charles Ambroise Bernard

Prag’da 1808 yılında doğan Bernard 1844 yılının sonlarında henüz 36 yaşında iken vefat etmiştir. Cenazesi İstanbul’da bulunan Santa Maria Draperis kilisesine gömülmüştür. Osmanlı Devleti’nde çalıştığı 6 yıllık süre içerisinde diseksiyon ve adli otopsiyi başlatan Bernard, ebelik ve eczacılık okulları da açmış aynı zamanda o dönemde oldukça değerli dört eser yazmıştır (6, 7). Bernard’ın ölümünden sonra yardımcısı olan Dr. Spitzerbaşa olmak üzere başka hekimlerin dediseksiyon ve otopsi çalışmalarına devam ettikleri görülmektedir (1, 7).

Bu bilgiler ışığında diseksiyon ve otopsinin yapılmaya başlanmasının oldukça uzun ve zor süreçler sonrasında olduğu görülmektedir. Bu süreçlere ufak dahi olsa katkıda bulunan herkesin modern tıbbın gelişimine katkısı önemlidir. Charles Ambroise Bernard ülkemiz adli tıp tarihinin önemli kilometre taşlarından birisidir. Altı yıl gibi kısa bir sürede önemli katkılar vermiştir.

KAYNAKLAR

1. Gamsız Bilgin, N., Ögenler, O., & Akça, T. (2011). History of Forensic Autopsy in Türkiye-Ülkemizde Adli Otopsinin Tarihçesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(1), 8-12.
2. www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi:20.03.2018)
3. Adli Tıp Ders Kitabı. (2011). İstanbul:Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları. 118-20.
4. Çelik, Y. XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Anatomi Eğitimi ve Kadavra Temininde Yaşanan Sorunlar. *Tarih Dergisi/Turkish Journal of History*, (48), 47-63.
5. Kahya, E. (1979). Bizde diseksiyon ne zaman ve nasıl başladı?[When and how the dissection was started on us?]. *TTK Belleteri*, 43, 739-759.
6. Uğurlu, M. C. (1997). " 14 MART TIP BAYRAMI" NİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 50(01).
7. Öztürk, H., & Karasu, C. (2014). Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane'nin Kurucusu Charles Ambroisse Bernard'ın Eserleri ve Osmanlı'ya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *The Bulletin of Legal Medicine*, 19(3), 125-134.
8. Ülman, Y. I., & Reformlar, O. D. N. (2007). Türkiye'de 19. ve 20 yüzyıllarda Tıp Tarihinin Ana Hatları. *Tıp Tarihi ve Tıp Etigi Ders Kitabı*, 175-186.
9. Uysal, C., Karapirli, M., & İnanıcı, M. A. (2011). Osmanlı imparatorluğunda adli tıbbın kurucusu: Charles Ambroise Bernard. *Journal of Harran University Medical Faculty*, 8(1).
10. Sencer, E. (2002). Nasıl doktor oldular?. *TED*, 7(7).Kahya E. Şemseddin-i İtaki'nin Resimli Anatomi Kitabı. 1996:1-11.
11. Turgut, M. (2008). Şemseddin-i İtaki's contributions to neuroanatomy and embryology in the seventeenth century. *Child's Nervous System*, 24(11), 1281-1282.
12. Akdoğan, I. (2008). 17. Yüzyılda Avrupa'da ve Osmanlı Devletinde Anatomi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*, 16(3), 166-170.
13. Bahşi, İ., Orhan, M., Çetkin, M., Turhan, B., & Sayın, S. (2017). Anatomy of cranial nerves in the first Turkish illustrated anatomy manuscript. *Child's Nervous System*, 33(11), 1855-1862.
14. Çetkin, M., Orhan, M., Bahşi, İ., & Turhan, B. (2017). Anatomy of spinal nerves in the first Turkish illustrated anatomy handwritten textbook. *Child's Nervous System*, 33(2), 205-209.